

דף קלט

הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. כלומר בשום מקום (ריעב"ף).

רשעים הן אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם, לפיכך מביא הקב"ה עליהן ג' פורעניות...'.
'לפיכך' – בגלל שתלו בטחונם בקב"ה לומר אעפ"י שחוטאים אנו ה' עמנו ולא תבוא אלינו רעה, הרי שאותו בטחון גרם להם קלות ראש לחטוא, לפיכך נענשו, שאין זה ממידת הבטחון לבטוח שאעפ"י שחוטא ה' עמו (עפ"י ספר הזכרונות לר"צ הכהן דף כה).

'אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב ואצרף פבר סיגיד ואסירה כל בדיליך (כ"ה בסנהדרין צח) – שכל זמן שיש באומות חכמת יונית ומינות, על ידי כך נמצאים בישראל 'סיגים' – הם היהירים [מלשון 'סגי' ורב כפרש"י], אבל התורה להפך שנמשלה למים המניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך ואינה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו (ע' תענית ז. סוטה כא). ולכן אם יבטלו היהירים תיבטל כל המינות. וזה שאמר ואסירה כל בדיליך – מלשון הברדה שמבדילים אותך מהש"י (עפ"י פרי צדיק דברים יד).

אף הן לא טעמו טעם דיין דכתיב וישתו וישכרו עמו, מכלל דעד האידנא לא'. ומדוע שתו באותה שעה – כי הופיעה בהם עם יוסף קדושת השבת (עמו דייקא), והרגישו קדושת סעודת שבת ולכך שתו (פרי צדיק לך ה).

ואמר רבי מלאי, בשכר וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו'. בזכות ששמח בגדולתו של משה, זכה לחלקו של משה; כשם שמושה רבינו היה לו הכח להזמין נבואה [ככתוב עמדו ואשמעה...], כך אהרן זכה לשאול באורים ותומים ולהענות (עפ"י דרשות הר"ן).
יש לרמוז על בעל המאמר, רבי מלאי, שלא נמצא במקום אחר – שכוונה כן על שם תוכן מאמרו (כמו שמצינו בכ"מ, ע' יוס"ד ב"ב צג:) – שזוכה אדם למי לוי והשלמה בזכות השלמתו ושמחתו במעלת אחרים.

'דתניא, כישות; רבי טרפון אומר: אין כלאים בכרם, וחכמים אומרים: כלאים בכרם, וקיימא לן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל'. מרש"י משמע שרבי טרפון סובר שהכישות מין אילן הוא. וריעב"ף תמה הלא אין שרשיו מתקיימים בארץ וצריך לזרעו בכל שנה, ואם מין אילן הוא יתחייב בערלה והוא דבר תימה. ולכן פירש שלרבי טרפון הכישות אינו לא אילן ולא פרי האדמה מפני שאין לו שורש בארץ, וסובר שברכתו 'שהכל'.
ומדברי רבנו תם (בספר הישר תקיט) משמע שטעמו של רבי טרפון מפני שאין מקיימים כמוהו, או מפני שאינו מאכל.

משמע שגם יחיד המיקל, הלכה כמותו בחו"ל כנגד הרבים [ובתוס' (בע"א ד"ה ולישלח) משמע שאף החכם שדעתו להחמיר, מורה ובא בחו"ל כדעה המיקל]. וכן כתב הר"ן בקדושין (ספ"א). וע' במש"כ בברכות לו, שכלל הוא בהכרעת ההלכה לילך אחר המיקל בחו"ל ולא משום קולא בספק, כי אז היה לילך אחר הרוב לחומרא.

זוליתן ליה לתינוק ישראל? – אתי למיסרך'. ואם תאמר, מאי קושיא הלא כיון שישראל גדול אסור לזרוע מדרבנן, כמו כן אסור לומר לתינוק לעבור ולזרוע? – מכאן כתב הרשב"א (ביבמות קיד) שמותר לספות איסורים דרבנן לקטן, שלא גזרו חכמים אלא לגדולים. ואעפ"י שהסקנו כאן לאסור משום דלמא אתי למסרך – טעם זה אינו שייך אלא בדבר שעושים לצורך הגדול [וכגון כאן שזרוע הקטן בשביל הגדול, וכן מה שאמרו (בעירובין מ) שאין לברך 'שהחיינו' על הכוס ביוהכ"פ וליתנו לקטן, דלמא אתי למסרך כשיגדל], אבל לצורך הקטן – מותר. (גם נראה שסברת 'אתי למסרך' אינה שייכת אלא בקטן שהוא בר הבנה, ולא בקטן מאד שאינו מבין. ע' באריכות בשו"ת פרי יצחק ח"א יא וח"ב יג. וכבר האריכו האחרונים בכללות הענין, ע' לעיל קכא.).

(ע"ב) 'מערים אדם על המשמרת ביום טוב לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים'. על מבנה המשמרת ושימושיה – ע' תורי"ד.

'נותנין מים על גבי השמרים בשביל שיצולו' – השמרים, ויזובו המים מהם עם קצת יין הבלוע בהם. וטעם הדבר שאין בנתינת המים משום 'בורר', מפני שהמים צלולים ואין מעורב בהם פסולת (עפ"י מפרשים; משנ"ב ש"ט סקל"ג).

ואף על פי שהמים מתערבים עם השמרים וחוזרים ומסתגנים – אין לחוש לכך כיון שהאדם בנתינתו לא נתן מים עכורים אלא צלולים. ומכאן יש ללמוד אודות מסנת שבפי הברזים, שאפילו נתקבץ בה הרבה חול, כיון שבפתיחת הברז נותן האדם מים צלולים, אין לחוש לכך שהמים מתערבים עם החול בפתח המסנת ושוב מסתגנים. ואפשר שאין החול מתערב כלל עם המים אלא נכבש ועומד במקומו (עפ"י חזון איש נג).

כמו כן יש לומר אודות מסננים המותקנים תחת הברזים, והמים שב'פילטר' הראשון עכורים ואדם נמנע מלשתותם, אעפ"י כ מותר כיון שהאדם בנתינתו מכניס מים צלולים.

[ועדיין צריך עיון בדין זה, הלא בנתינתו את המים הוא מסנן בכחו יין מתוך השמרים, שהרי לשם כך הוא נותן את המים בשמרים, כדי שיוזב היין הבלוע בהם. כן הקשה הגרש"ז אויערבך ב'תקונים ומלואים' לספר שמירת שבת כהלכתה פרק ג הערה קעא].

'ומסננין את היין בסודרין'. לדעת הרמב"ם אין התר לסנן בסודרין אלא משקים צלולים, אבל לא עכורים, משום בורר (וע' גם בחדושי הר"ן ובמאירי). ובמשמרת אסור לדעתו אפילו בצלולים. [יש אומרים שלדעתו מה שאמר זעירי בגמרא 'נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת' – הכוונה לסודרין ולא משמרת ממש. והרדב"ז (ח"ה א'תלד) פירש שזעירי מדבר במשקים הצלולים ביותר ואינם צריכים סינון, והרמב"ם לא אסר אלא בצלולים שרוב בני אדם שותים אותם כך אבל מקצתם אין שותים עד שיסננום].

ולדעת הרשב"א מותר לסנן בסודרין אפילו משקים עכורים מפני שמשנה מדרכו הרגילה [ובמשמרת מותר לסנן משקים צלולים]. ודוקא עכורים קצת, שאפשר לשתותם כך אלא שרוב אנשים מקפידים לסננם תחילה, אבל עכורים מאד שאינם ראויים לשתיה כלל בלא סינון – אסור. (ולעיקר דינא קי"ל כדעה זו, אך טוב לחוש לדעה ראשונה לענין סודרין, להצריך צלולים. ראה עוד בפירוט בשאלות ותשובות לסיכום).

'אמר רב: האי פרונקא, אפלגיה דכובא – שרי. אכולה כובא – אסור'. לפרש"י והרמב"ם, האי אסור

הנידון כאן הוא משום עשיית אהל, שאסרו לכסות גיגית או כלי אחר שהוא רחב מאד (מג"א עפ"י תוס' ביצה לב ור"ן) בבגד וכד' אם יש בו חלל טפח [משא"כ אם הכלי מלא. ר"ן, רשב"א] בזמן שמכסה את כולו, אבל אם משאיר ממנו מקצת גלוי – מותר. [ואם היה מכוסה קצת מערב שבת, מותר לכסות כולו בשבת, שהרי תוספת על 'אהל עראי' מותרת. שער הציון סוס"י שטו].

ואילו לדעת הראב"ד (ערשב"א ור"ן ורישב"א) אין איסור 'אהל' בכיסוי כלים, אלא לכך אסרו לכסות כל הגיגית בבגד, מפני שנראה כמשמר.

ונכון להחמיר כפירושו הראשון, שכן היא דעת הרבה ראשונים וכפי שפסק בשלחן ערוך. ועל כן חבית גדולה של מים אין לכסותה כולה בשבת כשיש בה חלל ריק טפח. והנהגים להקל בזה אין למחות בידם, שיש להם על מי לסמוך (עפ"י משנ"ב סוס"י שטו).

בכיסוי המיוחד לכלי, כתב הט"ז (סקי"א) שמותר. אך בבאה"ל (סעיף יג ד"ה בגד) נקט דלא כהט"ז ופירש שמדובר בהלכה זו בבגד המיועד לצורך זה. ואולם אם יש לכיסוי בית אחיזה לדברי הכל מותר (כן מובא בשש"כ כד הערה עא מהגרשו"א). ונראה שהוא הדין כשהוא מיוצר ומותאם לאותו כלי, שאינו נראה כאהל כלל. ולכן אין איסור זה שייך בכיסוי דודי המים הגדולים שעל הגגות. גם י"ל כיון שאין הכיסוי על פני כולו, הרי זה רק תוספת אהל עראי, וצ"ע.

'דבי רב פפא שאפו שיכרא ממנא למנא...' מכאן מבואר כסברת מהריט"ץ (בתשובה רג, מובא בפוסקים או"ח שיט) שאין 'ברירה' בהפרדת דבר מוצק הנמצא בתוך משקה, מפני שהוא כבר ברור ועומד ואינו בגדר 'מעורב' [והתיר לפי זה להסיר צירעה מכוס משקין, והמליץ: 'אין ברירה בלח, וגם את הצירעה ישלח'. ואולם דעת הט"ז (סקי"ג) שאין להסיר אלא אם יטול קצת משקה עמהם]. ורק בסוף השפיה שכבר יש שם 'תערובת' על הטיפות, כשמפרידן שם 'בורר' עליו (עפ"י חזון איש נג).

ופירש החזו"א לפי זה דברי הט"ז שצריך להסיר מעט משקה עם הנובב – כי יש מקום לומר שהיין המטפח על גוף הנובב נחשב כ'מעורב' עמו, לכן יקח קצת משקה עמו, שהמשקה הנשאר ודאי אין הנובב 'מעורב' בו.

ובשו"ת אור לציון (לגרבי"צ אבא שאול זצ"ל. ח"א או"ח כז) נטה מדבריו וכתב להוכיח שמחלוקת הראשונים היא בדין ברירה בלח הנ"ל, אך דוקא בהסרת המוצק מהנוזל, שיש סברא לומר שהגוש עוכר את המשקה וכשמסירו הרירו מתקן את המשקה בכך, אבל הסרת הנוזל מהמוצק אינו 'בורר', וזהו הטעם שמותר לערות היין בנחת ולהפרידו מהשמרים, שבהסרת המשקה העליון אין נחשב 'בורר' מהשמרים העומדים לעצמם, משא"כ בנטילת המוצק מהמשקה.

'ניצוצות לבי רב פפא לא השיבי.' יש להוסיף על מה שכתב רש"י שמטיל שכר היה, שמפני עשירותו לא היו חשובים הניצוצות בביתו. וכמבואר בכמה מקומות שהיה עשיר – ע' בפסחים מט. קיא. קיג. (כפי שציין בחזו"א ב"ב סוס"י ה. ויש להעיר עוד מב"מ סה. סט: אודות הלואות שנתן).

דף קמ

'אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל... ובחשי ליה בשופתא דתומא ואכל.' נראה שהחמירו ונמנעו מלאכול כדי שלא יעשו להם כן בפעם אחרת, הגם שמן הדין אין סברא לאסור המאכל בכך. ומצינו כיוצא בזה לעיל קט (שפת אמת).

'אם כן מה בין לי ולך.' ... ובכהאי גוונא מה שהשיב ר' ינאי לר' יוחנן תלמידו 'מה בין לי ולך' במסכת

רכג. האם מותר לטלטל כירה שנשברו כמה מירכותיה?

בברייתא אמרו: כירה שנשמטה אחת מירכותיה – מותר לטלטלה (שעדיין היא 'כלי' ויכולה לעמוד בשלש רגליה הנותרות. הערוך). שתיים – אסור. רב אמר: אפילו אחת אסור, גזרה שמא יתקע.

א. הלכה כרב. ודוקא כשנשמטה הרגל אבל נשברה או שאינה נמצאת כאן, אין הכירה אסורה בטלטול (עפ"י ט"ז ושאר אחרונים שח, טז).

ב. ספסל שנשברה אחת מרגליו, נראה שדינו ככירה (כן כתב בתרומת הדשן עא שראוי להחמיר אף כי היה מקום לחלק ולומר הואיל וראוי להניחו על ספסל אחר לתומכו, לא גזרו בו שמא יתקע. וכן הביאו השו"ע שיג"ח. והרמ"א (שח, טז) סתם בזה בלשון איסור). ונראה שבשעה שנשמטה הרגל וירא שלא יפול הספסל ויבואו אנשים לידי נזק, מותר לטלטלו ולפנותו משם או לסמכו על ספסל אחר ולישב עליו, אך יזהר שלא יטלטלנו בישיבתו (עפ"י באור הלכה שח, טז).

דפים קלח – קלט

רכד. א. האם עתידה תורה להשתכח מישראל?

ב. אלו עונשים באים מעיוות משפט והעמדת דיינים שאינם הגונים?

א. רב אמר: עתידה תורה שתשתכח מישראל (והפלא ה' את מכתך; הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלאה ופלא ואבדה חכמת חכמיו...). וכן אמרו רבותינו כשנכנסו לכרם ביבנה, שנאמר הנה ימים באים נאם ה' אלקים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'. ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח, ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו. 'דבר ד' – זו הלכה; זה הקץ; זו נבואה. אמרו: עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבית כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא – ואין מבין [בדבר שאינו מפורש בכתוב].

רבי שמעון אומר: חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו. אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו – שלא ימצאו הלכה ברורה (בטעמיה, שלא יהא בה מחלוקת) ומשנה ברורה במקום אחד.

ב. תניא, רבי יוסי בן אלישע אומר: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו – צא ובדוק בדייני ישראל, שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל. והביאו מהמקראות שבנביאים על ראשי ישראל שרשעים היו ותלו בטחונם במי שאמר והיה העולם לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה, ובגלל שלש עבירות שבידם: ראשיה בשחד ישפטו; כהניה במחיר יורו; נביאיה בכסף יקסמו, מביא הקב"ה עליהם שלש פורעניות: ציון תשדה תחרש; ירושלם עיין תהיה; הר הבית לבמות יער. אמר רב פפא: אם ייבטלו הדיינים (מטי דין) מישראל – ייבטלו מהם נוגשיהם (הנכרים). הסיר ה' משפטך פנה איבך).

ועוד דרשו המקראות על עונשם של הדיינים שנעשו מקל לחזניהם (= שמחזקים לשמשיהם שאינם הגונים), ועל תלמידי החכמים המחזקים דיינים רשעים שבמשפחותיהם ומלמדים הלכות ציבור לדייני בור, וכן על סופרי הדיינים ועורכי הדיינים ובעלי דינים רמאים.

[אמר ריש לקיש: כל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נוטע אשירה בישראל... אמר רב אשי: ובמקום שיש תלמידי חכמים – כאילו נוטעו אצל מזבח... (סנהדרין ז:).

רבי מנא היה מבזה אותם המתמנים בכסף. רבי אמי קרא עליהם: אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם. אמר רבי יאשיה: וטלית שעליו כמרדעת של חמור. א"ר שיין זה שהוא מתמנה בכסף אין עומדים מפניו ואין קוראים אותו 'רבי' והטלית שליו שעליו כמרדעת של חמור (ירושלמי בכורים ג, א).

דף קלט

רכה. א. האם מותר לזרוע כישות בכרם?

ב. כיצד מתעסקים עם המת ביום טוב ראשון וביום טוב שני?

ג. האם מותר לאדם בשבת לצאת לרשות הרבים מעוטף בכילה שיש בה רצועות, וכן בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה?

ד. האם וכיצד מותרת הערמה בדברים דלהלן: תליית המשמרת ביום טוב; הטלת שכר במועד שלא לצורך המועד; הנחת שן שום בנקב שבחבית כדי לסותמה בשבת; כניסה לספינה של נכרי בשבת על דעת לעבור בה את הנהר?

א. כשות (= 'הימלון' (רש"י), צמח 'טפיל' הגדל על ההגא וכד'); רבי טרפון אומר: אין כלאים בכרם (אם מפני שנחשב אילן (רש"י) או שאין מקיימים כמוהו או מפני שאינו מאכל. עפ"י ספר הישר לר"ת תקיט). והכמים אומרים: כלאים בכרם.

ואמרו בגמרא שבחז"ל הלכה כדברי המיקל. וכן היה מכריו רב: הרוצה לזרוע כשות בכרם – יזרע. ואולם רב עמרם חסידא היה מלקה על כך. וכן רב מנשיא אסר בהחלט על בני בשכר לזרוע כשות בכרם – משום שאינם בני תורה. רב משרשיא היה נותן פרוטה לתינוק נכרי וזרע בשבילו [אבל לא לתינוק ישראל – שמא יתרגל בדבר אף כשיגדיל. ולא לנכרי גדול – שמתחלף בישראל גדול].

א. פרוטת התוס' שלכך החמירו רב עמרם ורב משרשיא, משום שבמקומם לא היו בני תורה.

ב. לדברי רבי שמעון בן יוחאי (קדושין לה). כלאי הכרם בחז"ל אסורים מדאורייתא, ב'קל וחומר' מאיסור חדש. ולדבריו נראה שאין הלכה כדברי המיקל בחז"ל. ואולם סתם משנה שהכלאים בחז"ל מדברי סופרים. (וכבר תמחו האחרונים על מה שכתב תלמיד רבנו יונה בשם ר"י הוקן שבכלאים אין אומרים 'כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחז"ל'. ע' בהגר"א וחת"ס יו"ד רפו).

ב. מת ביום טוב הסמוך לשבת (ואם ישנה יומים יסריח); הורה רבי יוחנן במעון: יתעסקו בו עממים (= נכרים). וכן אמר רבא: מת ביו"ט ראשון – יתעסקו בו עממים. ביום טוב שני, ואפילו של ראש השנה – יתעסקו בו ישראל. ומסופר שרב מנשיא אסר לבני בשכר להתעסק עם המת הן ביו"ט ראשון הן בשני ואפילו על ידי נכרים – לפי שאינם בני תורה ויבואו להקל יותר. במקום אחר הסיקו לאסור ביו"ט שני על ידי ישראל, מחשש כפיית הנכרים את ישראל לעבוד ביו"ט שני. ע"ע פירוט הדינים בביצה ו.

ג. אמר רבי אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא: מתעטף אדם בכילה ובכססיה (= רצועותיה. רש"י; חוטיה וחבליה. עפ"י הערוך 'כסך'. וגרסתו: 'כסכיה') ויוצא לרשות הרבים בשבת ואינו חושש. ופירשו שזונה זה מהיוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה בשבת שאמר רב הונא אמר רב: חייב חטאת, כי הציצית חשובה ואינה בטלה לטלית, משא"כ רצועות הכילה.

- א. כן הדין ברצועות התלויות באבנט לקשור בהם בתי שוקים, שבטלות ואינן חשובות כל כך (עפ"י תוס'), אבל אם הן של משי – אסור, שחשובות הן (רא"ש; או"ח שא,לט). והוא הדין לכל דבר הנפסק מהבגד וראשו אחד מחובר, ואינו חשוב, כגון לולאות – מותר לצאת בו. ואם חשוב – אסור (טשו"ע שם). וכתב החיי-אדם (נו, ובנשמ"א – מובא במשנ"ב שא"ס"ק קג) שאם הוא דבר שעתיד להוסיף עליו, אפילו אינו חשוב – אסור, כגון זוג קרסים שנפסק קרם אחד וכד'. או לולאה וכפתור שאחד מהם נקרע (ויש חולקים על כך – ע' במובא בשש"כ יה הערה קלה, ועע"ש בהערה קע).
- ב. רש"י פירש שהציצית חשובה בגלל התכלת. והתוס' הביאו מר"ח לפרש הואיל ושאר החוטים חשובים בעיניו, שבדעתו להוסיף עליהם במקום הפסוק. וכתבו הפוסקים: ציציות שנפסקו בענין שצריך להתירן וכשיתיר לא יוכל לתלותן שוב בציצית, כגון שאין בהם כשיעור הראוי – אין בהם איסור טלטול (עפ"י משנ"ב יג סק"ג; חזו"א ג,כט). ויש שמחמיר בדבר מפני שעומדות להסרה מהבגד הלכך אינן בטלים אליו (עפ"י כף החיים יג,א. וכן כתב סברא זו בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ה יה סעיף לה, עמ' מג). ויש מתירים בציצית פסולה כל שבדעתו לזרוק החוטים ולא לתלותן שוב (עפ"י ערוך השלחן שא,קח יג,א [ועע"ש יד,ג]; משיב דבר ח"א ב; שש"כ יח,לה).
- ויש אומרים שלפרש"י כאשר יש שם חוט תכלת אסור אפילו בפחות מכדי עניבה, משום חשיבותו (ע' פמ"ג יג; מנחת יצחק ח"ד ו,ג).
- ג. אפילו ציצית שאינה מחוייבת אלא מדרבנן, כיון שהוא חיוב ודאי – יוצאים בה לרשות הרבים בשבת. וכן בלילה – אעפ"י שאינן זמן ציצית (הסכמת האחרונים, מובא במשנ"ב יג סק"ד. וע' גם באגרות משה [או"ח ח"ה יה סעיף לח] שאין חילוק אם תולה מדינא או ממנהגא, כיון שהוא צורך הבגד – מותר, שלא גרע מצורך של יפוי וכד'. ואולם בשו"ת מהר"ם מינץ עט קי נראה שנקט שאם אינה חייבת מדאורייתא אסור לצאת בה. וגדולה מזו, יש מהראשונים שהחמירו שלא לצאת בטלית מצויצת בשבת מחשש שמה אינה עשויה כדיון וגם משום שאין לנו תכלת, ואעפ"י שמברכים עליה – מובא בשו"ת הרשב"א תתעא. וע' טור שא בשם מהר"ם).
- ויתכן עוד שלא אמרו חייב חטאת אלא כשאינו מתנאה בה, שניכר לכל שהיא פסולה, אבל בלאו הכי הרי זו תכשיט (עפ"י הגר"א נבנצל שליט"א).
- ע' פריטים נוספים בדין זה, ביוסף דעת כרך לט, קונטרס בהלכות ציצית פרק שביעי.

ד. אמר רבה בר רב הונא: מערים אדם על המשמרת ביום טוב לתלות בה רמונים (להצנעה בעלמא), ותולה בה שמרים (שהרי לא אסרו חכמים לתלות המשמרת אלא משום עובדין דחול, וכיון שתלאה בשביל רימונים אין כאן מעשה חול. רש"י). ופירש רב אשי: בשתלה בה רמונים (בתחילה, שמוכח הדבר שמתחילה לא לשמרים תלאה).

ופרשו בגמרא שדוקא כאן הצריכו הכר לתלות בה רימונים אבל בלאו הכי אסור להערים, כי סתם משמרת נתלית לצורך שימור ואם לא שיתן בתחילה רימונים, מוכח הדבר שלכך תלאה. ואולם בכגון עשיית שכר במועד האסורה שלא לצורך המועד, התירו הערמה בלא שום הוכחה, שאפילו יש לו שכר ישן מערים ושותה מן החדש, כי אין ניכר לאחריים אם יש לו שכר ישן אם לאו.

ועוד סיפרו על רב הונא בר' חיון / חלוון, שנטל צלע של שום והניחו בברו החבית, ואמר (לכל הרואה. עפ"י שו"ע הגר"ז שיד,כ): להצנעה אני מכוין. וכן היה הולך ונמ במעבורת של נכרי לעבור את הנהר כדי לשמור על פירותיו, באמרו לנום אני מכוין. ופרשו, כיון שהערמה בדרבנן היא ולא באיסור תורה, לא החמירו בתלמיד חכם ע"י הערמה, שודאי לא יבוא לעשות להדיא בלא הערמה.

- א. יש אומרים שלא התירו הערמות הללו אלא לצורך גדול (מאירי) והצלה מהפסד, כגון בנידונים שבסוגיתנו (עפ"י ב"ח שיד). ויש חולקים (עפ"י ט"ז).
- ב. כתבו פוסקים שבזמננו אין לנו 'תלמיד חכם' לענין זה ואסור לכל אדם להיכנס לספינה באופן הנזכר (מגן אברהם סוס"י שלט בשם מ"מ. ואולם הטור הביא דין זה). ולענין סתימת נקב בשום וכד', כתב המגן-אברהם שאין להחמיר (וע' תורי"ד להלן קמו: שתלה דין זה במחלוקת אמוראים שם בענין נתינת עלה של הדס בנקב הכלי, ושם מסקנת ההלכה להקל). ויש חולקים (מובא במשנ"ב שיד סק"ג).

דפים קלט – קמ

- רכו. האם הפעולות דלהלן מותרות בשבת?
- א. נתינת מים על גבי השמרים שבמשמרת?
- ב. סינון יין בסודרים ובסלים.
- ג. שפיית משקים מכלי לכלי כדי שהנוזל יעבור והמשקעים יישארו במקומם.
- ד. שטיחת בגד על גגית יין לכסותה.
- ה. הידוק קסמים וכד' בפי הכלי, כדי לסנן את המשקים הנרוקים ממנו.
- ו. נתינת ביצה במסננת של חרדל.
- ז. ריכוך החרדל ומסמוסו במשקה; נתינת משקים ואכלים לשחליים ולשום המרוסקים.
- ח. עשיית אנומלין ואלונטית.
- א. נותנים מים על גבי השמרים (הנתונים במשמרת מבעוד יום) בשביל שיצולו (השמרים, והמים יזובו מהם עם מעט יין הבלוע בהם. וטעם הדבר, שהמים שהוא נותן צלולים הם ואין בהם דבר שצריך לבררו מהם. משנ"ב שיט סקל"ג).
- א. מותר ליתן בשבת מים על גבי שמרים שבהבית כדי שיקלטו טעם היין, ולהוציאם ולשתותם בשבת (כן יש מפרשים דין משנתנו - ע' בחדושי הר"ן בשם הר"ן יונתן; רע"ב. וכן פסקו אחרונים - מובא במשנ"ב שם).
- ב. נראה שאם המשמרת שקועה ביין, אין להגביהה על מנת שיוזבו המשקים ממנה, שהרי היין שבתוכה מעורב בשמרים ועתה הוא מפרידם. וכן שקית תה או כפית-עלי-תה שמוציאה מהמים, נכון להחמיר שלא להוציאם ולאוחזם בידו כדי שיוזבו המים לכלי, אבל אם אינו מכוין לכך אפשר שמותר (עפ"י הגרשו"א אויערבך - שש"כ פ"ג הערה קעא). ויש מחמירים אף בשאינו מתכוין (ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ח נח).
- ב. שנינו: מסננים את היין בסודרים ובכפיפה מצרית (= סל העשוי מנצרים). ובלבד שלא יעשה גומא בסודר (שבכלי כמעשה חול. או גם שיבוא לידי סחיטה (רש"י). רב שימי רב חייא), ולא יגביה הכפיפה מקרקעיתו של כלי טפח (שיעור 'אהל' (רש"י), כדי לעשות שינוי מדרכו בחול (ר"ן). רב חייא בר אשי).
- א. לדעת הרמב"ם אין התר לסנן אלא בסודר ובמשקים צלולים, או אף בעכורים ובין הגתות שכל היין אינו צלול, אבל במשמרת אסור לסנן כלל [ואם הם צלולים ביותר ואינם צריכים סינון כלל - מותר. עפ"י רדב"ז ח"ה א'תלד], וכן בסודרין אסור לסנן משקים עכורים. והרשב"א ועוד ראשונים נקטו שבמשמרת מותר בצלול ואסור בעכור ובסודר מותר אפילו